

NEMZETI NYELV — NEMZETKÖZI TUDOMÁNY

0. Bevezetés

E cikk megírásának közvetlen előzménye az, hogy egy korábbi cikkünket (Kálmán és Kornai, 1985) Tolcsvay Nagy Gábor (1989) mint az eltorzult szaknyelvi stílus elrettentő példáját állította az olvasók elé. Először nagyon meglepődtünk ezen, mivel cikkünk angol nyelvű változatát (Kornai és Kálmán, 1989) a magyarénál jóval szigorúbb lektorok minden kifogás nélkül elfogadták. Azt reméltük, hogy a részletesebb, didaktikusabb magyar változat akár jó példa is lehet arra, hogyan kell a nemzetközi tudományos mércének megfelelően írni. Meglepetésünket azonban hamar felváltotta az aggodalom, hogy cikkünk éppen azért válhatott rossz példává, mert nem a magyar, hanem a nemzetközi normákhoz igazodott. Amikor tehát Tolcsvay Nagy Gábor cikkünket bírálta, akkor sajnos nem a személyünk elleni elfogultság, hanem a magyar nyelvészeti közízlés vezette tollát.

Nem is fogtunk volna bele a jelen írásba, ha csupán a cikkünk megítélésével kapcsolatos polémiáról lenne szó. Az viszont, hogy a Magyarországon, magyar szakfolyóiratokban, magyar nyelven írt nyelvészeti cikkek és a nemzetközi szaksajtóban elfogadott normák között ilyen szakadék tátong, az a lehető legszélesebb szakmai közvéleményre tartozik. Ebben a cikkünkben megkíséreljük világosan leírni a hazai és a nemzetközi szaksajtó cikkei közti színvonalkülönbség tüneteit és okait.

Kétségtelen tény, hogy a magyar folyóiratokban megjelenő nyelvészeti cikkek túlnyomó többségét a nemzetközi folyóiratok nem fogadják el közlésre. Ebben persze szerepet játszik az is, hogy a nyelvészettársadalom érdeklődése mindig a legújabb, legdivatosabb elméletek és problémák felé fordul elsősorban. Mi azonban úgy gondoljuk, hogy ez csak az egyik, és nem is feltétlenül a legfontosabb tényező. Ezt a véleményünket az alábbiakban oly módon kívánjuk igazolni, hogy tételesen felsoroljuk azokat a követelményeket, amelyeket a *Language* és a hozzá hasonló tekintélyes folyóiratok hosszú évtizedek óta, a változó divatáramlatoktól teljesen függetlenül elengedhetetlennek tekintenek. A tartalmi követelményekkel az **1.**, a stílusokkal pedig a **2.** részben foglalkozunk. Végül a **3.** részben arról írunk, miért is kellene összeegyeztetni a nemzeti nyelv és a nemzetközi tudományosság támasztotta követelményeket.

1. Tartalmi szempontok

A hazai cikkek többsége olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek a nemzetközi nyelvészettársadalmat nem érdeklik. Bár ezzel a sajnálatos ténnyel minden olyan nyelvész, aki mindkét közegben publikál, tisztában van, ebben a cikkben részletesebben megindokoljuk. Statisztikai elemzés alá vetettük a négy vezető magyar nyelvészeti folyóirat és a négy vezető nemzetközi folyóirat 1986-os számait (azért ezeket, mert 1986 az utolsó évfolyam, amely mindegyikük esetében teljes).

Természetesen vita tárgya lehet, hogy mit tekintünk vezető folyóiratnak. A minta kiválasztását ezért standard tudományometriai módszerrel végeztük: tíz-tíz folyóirat és időszaki kiadvány cikkeiben megvizsgáltuk, hogy ezek milyen folyóiratokban megjelent cikkekre hivatkoznak a leggyakrabban. Az eredmény sem a magyar, sem a nemzetközi folyóiratok esetén nem volt túl meglepő. A négy vezető (vagy legalábbis legtöbbit idézett) magyar folyóirat az *Acta Linguistica*, a *Magyar Nyelv*, a *Magyar Nyelvőr* és a *Nyelvtudományi Közlemények*, a négy vezető nemzetközi folyóirat pedig a *Language*, a *Linguistic Inquiry*, a *Linguistics and Philosophy* és a *Natural Language and Linguistic Theory*.

A cikkek tematikus megoszlása jól mutatja a hazai nyelvtudomány sajátos állapotát. A magyar folyóiratok nagy számban (lapszám szerint 21 %) tartalmazznak olyan írásokat, amelyeknek kizárólag tudománytörténeti ill. tudományszervezési jelentősége van. (Ide soroltuk az évfordulós megemlékezéseket, nekrológokat, konferencia-beszámolókat stb.) A nemzetközi mintában ugyanez az arány 4 %. Ugyancsak jelentős helyet foglalnak el (lapszám szerint 26 %) a nem nyelvtudománnyal (hanem pl. stilisztikával, pedagógiával, mentálhigiéniával stb.) foglalkozó írások. Ilyeneket a nemzetközi mintában egyáltalán nem találtunk.

Rendkívül feltűnő továbbá, hogy a fennmaradó terjedelem milyen nagy hányadát (20 %) töltik ki a pusztá adatközlésnél, listaszerű felsorolásnál ill. taxonómiánál megrekedő cikkek, amelyek a külföldi

anyagból teljesen hiányoztak. Ha azt is beszámítjuk, hogy a fennmaradó terjedelem jelentős részét nem elsődleges munka, hanem ismertetések, recenziók foglalják el, akkor láthatóvá válik, hogy a tulajdonképpeni nyelvészetre nem sok hely (mintánk 2102 oldalas összterjedelméből mindössze 377 oldal, kb. 20 %) jut. A nemzetközi minta 2415 oldalából a fenti kategóriákat elhagyva még mindig 1913 oldal (kb. 80 %) marad.

Nyilvánvaló, hogy a fenti arányok részben annak köszönhetőek, hogy a nemzetközi szakirodalom erősen specializálódott, míg a magyar nyelvészeti folyóiratok számos olyan funkciót is ellátnak (pl. társulati hírek közlése, levelező rovat), amelyeknek más orgánumok, ha lennének ilyenek, sokkal jobban megfelelnek. De a fő baj mégsem ez. A magyar cikkek a legritkább esetben kapcsolódnak vitatott nyelvészeti kérdéshez, problémához. Nem az a baj, hogy ezek a cikkek a magyarral vagy akár a magyar egy nyelvjárásával foglalkoznak, hiszen a nemzetközi szakirodalom hemzseg a kevésbé ismert, sőt „egzotikus” nyelvek ill. nyelvjárások jelenségeire alapozott tanulmányoktól. Ezeket azonban nem az adatok, hanem a problémák teszik érdekessé.

Az adatok ugyanis csak elméletek számára jelenthetnek problémát, önmagukban nem. De ahhoz, hogy egy nyelvészeti cikk megüsse a nemzetközi mércét, nem az kell, hogy a benne tárgyalt adatok valamelyik (divatos) elméletnek jelentsenek problémát, hanem az, hogy *minden* addigi elmélet számára zavaróak legyenek. Csak ilyenkor mondható el, hogy a cikkben kifejtett gondolat a nyelvtudomány egészének a fejlődéséhez is hozzájárul.

2. Formai szempontok

Ebben a részben tömören összefoglaljuk azokat a főbb formai jellemzőket, amelyekben a magyar és a nemzetközi norma lényegesen eltér. A nemzetközi norma elvárásai a következők: (1) a mindenkori egyetemi törzsanyagot (és csak azt) tekintjük ismertnek; (2) mondjuk ki azokat a feltevéseket, amelyeket érvelésünk előfeltételez; (3) ne kényszerítsük az olvasót felesleges munkára; (4) az újonnan bevezetett fogalmaknak adjunk nevet; (5) az érvelés tömörítése és a szellemi tulajdonjog tisztázása érdekében (és csak ezért) használjunk hivatkozásokat.

2.1. Mit lehet kimondatlanul hagyni?

A mérvadó nyelvészeti folyóiratokban megjelenő írások nem a nagyközönségnek, hanem a specialistának szólnak. Létezik egy elég világosan meghatározott „törzsanyag”, melynek ismeretét minden szerző elvárhatja az olvasótól. Ez a főbb szakterületek, tehát a fonetika, a fonológia, a morfológia, a szintaxis, a szemantika, a történeti nyelvészet, a szociolingvisztika és a pszicholingvisztika bevezető előadásainak anyaga. Ezen kívül minden szerző feltételezheti a cikk témájához tartozó bevezető kurzus anyagának ismeretét is. Azokat az ismereteket, amelyek ide tartoznak, a cikkben megismételni nem szükséges, sőt, az alacsonyabb szintű kurzusok anyagát nem is szabad.

Bizonyos mértékig természetesen a honi szakirodalomban is érvényesülnek a fenti elvek. Senki sem lepődik meg azon, hogy a protoszamojéd formák rekonstruálásával foglalkozó cikk a finnugrisztika alapjait adottnak veszi. Van azonban egy sor olyan szakterület, ahol a Magyarországon oktatott „törzsanyag” tartalma jelentősen eltér a nemzetközileg elfogadott tananyagtól. Szigorú értelemben persze nem létezik nemzetközi szabvány, de meglepően nagy az egyetértés abban, hogy az egyetemi szintű nyelvész-képzésnek mit kell tartalmaznia. Szinte minden témakörhöz találunk olyan tankönyvet, amely e standard tananyagot ismerteti.* Ezeknek megfelelő magyar nyelvű tankönyvek nem léteznek (az egy Benkő, 1988 kivételével).

2.2. Mit kell kimondani?

A mérvadó folyóiratok a legszigorúbban megkövetelik, hogy mindazt, ami a törzsanyagon túlmegy, a szerzőnek explicite ki kell mondania, különös tekintettel a vitatható elméleti előfeltevésekre. A honi

---

* Fonetika: Ladefoged (1975), fonológia: Kenstowicz és Kisseberth (1979), morfológia: Scalise (1984), szintaxis: Radford (1982), szemantika: Lyons (1977), történeti nyelvészet: King (1969), szociolingvisztika: Hudson (1980), pszicholingvisztika: Clark és Clark (1977).

irodalomban a legritkábban találkozunk a szerző által használt elméleti keret ismertetésével, vagy akár csak néven nevezésével is. Igen gyakran úgy tekintik, mintha minden egyes témakörhöz tartozna egy kánoni gondolatrendszer, amely mintegy magába sűríti a terület szakértőinek kollektív bölcsességét.

A hazai irodalom sajátos vonása, hogy a szerzők ott is mindent megtesznek a kánon kialakításáért, ahol szemmel látható, hogy a témakör fő szakértői egyáltalán nem értenek egyet egymással. Gyakran találunk tehát „békítésre”, szintézisre való törekvést, ami legtöbbször egy olyan eklektikus gondolatrendszer kialakulásához vezet, amelyben csak az egyes alaptételek vannak explicite kimondva, de az már nem, hogy ezek hogyan alkotnak konzisztens rendszert.

2.3. Struktúra

Jónéhány itthon megjelent cikket átnéztünk, és azt tapasztaltuk, hogy ezek meglehetősen udvariatlanok. Nem teszik ugyanis lehetővé, hogy ne (vagy csak részben) olvassuk el őket. Általában több oldalt (gyakran a cikk felét) el kell olvasni ahhoz, hogy kiderüljön, milyen problémával foglalkozik a szerző. Ha ezek után meg akartuk állapítani, hogy nagyjából milyen a megoldás menete, ehhez a cikk fennmaradó részét is el kellett olvasnunk.

Ez nem is annyira a magyar értekező próza sajátosságaival magyarázható, mint inkább azzal, hogy a hazai és a nemzetközi sajtóban megjelenő cikkek nem ugyanazt a funkciót töltik be. Míg a hazai sajtó elsősorban az eredmények rögzítésének eszköze, és a szak tudósok közti kommunikáció hosszú évekkel megelőzi a publikációt, addig a nemzetközi tudományos életben a cikkek nem az örökkévalóságnak, hanem a kollégáknak szólnak. Hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy a cikket mi is elsősorban az információközlés eszközének tekintsük.

2.4. Szakkifejezések

A hazai tudományos stílus a szakszavak használatával kapcsolatban elsősorban azt követeli meg, hogy ne térjünk el a bevett szóhasználattól. Ez természetesen igen gyakran lehetetlen, különösen olyankor, amikor a bevett szóhasználat mögött hibás vagy nem eléggé kidolgozott elmélet áll. A mérvadó nemzetközi szaksajtó — mint már említettük — sokkal kevésbé törekszik az egység megteremtésére. Csak annyit vár el a szerzőtől, hogy a már „foglat” (és pontosan definiált) szakkifejezéseket ne használja más értelemben. Számot vet azonban azzal, hogy szinte minden egyes cikk új fogalmakat vezet be, és ezért az új szavak alkotását sem nézi rossz szemmel.

A magyar és a nemzetközi normák eltérését szemléletesen példázza, amit Pete (1983:138) a MNy hasábjain Wacha Balázs szóhasználatáról ír:

„Műszavai jelentéstartalma nemegyszer — ahogy ezt maga a szerző is hangsúlyozza — csak a dolgozat határain belül érvényesek [sic]. Tudatosan régi megszokott műszavakat új tartalommal ruház fel.”

A nemzetközi szakirodalomban éppen az a természetes, hogy a szerző saját elmélete alapján próbálja meg tartalommal megtölteni azokat a fogalmakat, amelyeknek eddigi definícióját elutasítja. De nemcsak az egyes szakkifejezések fordításáról, magyar műszóval való helyettesítéséről van szó. Annak is meg kell teremteni a feltételeit, hogy a szerző magyar nyelven, saját használatra új műszavakat alkothasson.

Az angol nyelvű szakirodalomban az új kifejezések teremtésének egyik legfontosabb eszköze a mozaikszók képzése. Nem biztos, hogy nekünk is ezt a módszert kell általánossá tennünk. Lehet például a némethez hasonló módon többszörösen összetett szavakat is alkotni az új tudományos fogalmak leírására. A másik legfontosabb módszer az, hogy a köznyelv egy szavát új, szaktudományos jelentéssel ruházzuk fel. Ez a módszer nem ismeretlen ugyan a magyar szakirodalomban, mégis sokakat bánt, ha egy-egy köznyelvi formát emelünk a szaknyelvbe. Jól illusztrálja ezt Tolcsvay Nagy Gábor megrökönyödése az általunk használt *elsüt* műszó kapcsán. Bár választhattuk volna azt a megoldást, hogy megtartjuk az eredeti angol kifejezést, és a szabály *triggereléséről* (esetleg *triggerolásáról*) beszélünk. Kialakíthattunk volna latin alapú műszót is (például *incitál*). Ha azonban nem vezettünk volna be külön szakszót, akkor a helyett, hogy *A elsüti B-t*, a jóval körülményesebb *A olyan helyzetet teremt, amelyben B szükségszerűen működésbe lép* kifejezést kellett volna használnunk.

Vannak az új műszavak kialakításának az előzőeknél kevésbé fontos eszközei is. Gyakori például köznyelvi szavaknak vagy már létező műszavaknak nagybetűvel írása, apró módosítása, betű- vagy számjellel való ellátása. A magyarban sem ismeretlen a személynévvvel való módosítás (pl. Lebesgue-integrál, Chomsky-hierarchia stb.). A nyelv művelők feladata lenne annak szabályozása, hogy milyen eszközöket részesítsen előnyben a magyar nyelvészeti szakíró akkor, amikor új fogalmaknak kell nevet adnia.

2.5. Az idézetek kezelése

A nemzetközi szakirodalomban a hivatkozás nem a tisztelet lerovásának, hanem az érvelés tömörebbre fogásának és a szellemi tulajdon jog tisztázásának eszköze. Furcsa helyzet, hogy a hazai normák egészen mást írnak elő a magyar és a külföldi szerzők idézésének tekintetében. Elváratik ugyanis, hogy minden olyan magyar szerzőt idézzünk, aki témánkban kapcsolatban valamit valamikor leírt, akkor is, ha az érveléshez ennek semmi köze sincs. Külföldi szerző esetén viszont csak az váratik el, hogy a szellemi tulajdon tiszteletben tartsuk. Apróság ugyan, de azt is meg kell említeni, hogy a szellemi tulajdon jog megállapítását igencsak megnehezíti az, hogy (legalábbis a *Magyar Nyelvőr*ben) a kiadás éve sokszor nem szerepel a hivatkozásokban.

3. A tünetek okai

Cikkünk e befejező részében a hazai és a nemzetközi normák fent részletezett különbségeinek két tényezőjét tárgyaljuk. Az első tényező strukturális: a hazai nyelvészet az egységes nyelvtudomány illúziójában él, míg a nemzetközi nyelvészet már régen felismerte és belátta a szakosodás szükségességét. A második tényező ideológiai: a magyar nyelvészet számos műhelye a nemzetközi áramlatoktól való elkülönülését, nem pedig az azokba való bekapcsolódását tekinti céljának. Bár külföldön is találni ilyen műhelyeket, ezek élettartama, szellemi tőkéje és tudományos befolyása elhanyagolható.

3.1. A nyelvészet belső szerkezete

Ha egy laikust kérdezzük meg arról, hogy mivel foglalkoznak a nyelvészek, akkor először valószínűleg a nyelv művelés jut az eszébe. Hosszabb kérdezősködés után esetleg még a nyelvtanítás és a filológia is szóba jöhet. Ez híven tükrözi a fenti területek súlyát Magyarországon, hiszen ezek mellett minden egyéb nyelvészeti tevékenység eltörpül. Ezt világosan mutatja mind a megjelenő publikációk példányszámának és terjedelmének, mind a nyelvészek számának megoszlása.

A vezető honi nyelvészeti folyóiratok tematikus összevisszasága annak is köszönhető, hogy a magyar nyelvész-társadalom jó része a specializálódás tényét nem hajlandó tudomásul venni. Általánosan elfogadott ugyanis az a vélekedés, hogy mindenki, aki nyelvészkedik, az ugyanazt a tudományt, a Nyelvészetet műveli. Mi azonban úgy gondoljuk, hogy ez a szó több — egymással gyakran össze nem egyeztethető — tevékenység együttes megnevezésére használatos: a Nyelvészet mögött nem áll egységes Nyelvtudomány. Bár ugyanaz a tudományos módszertan hatja át a hangtant és a mondattant, a pszicholingvisztikát és a szociolingvisztikát, azt már nem mondhatjuk, hogy az egyik területen dolgozó nyelvész a másik terület művelésére komoly átképzés nélkül képes lehetne.

Nem világos, hogy a folyóiratok torz tematikai megoszlása és a specializáció elutasítása közül melyik az ok, és melyik az okozat. Annyi azonban bizonyos, hogy a taxonómikus leírások, adatismertetések megértéséhez általában nem szükséges egyik részterület behatóbb ismerete sem. Sőt, mintha általános elvárás lenne, hogy a cikkek az érdeklődő laikus számára is érthetőek legyenek. Ezzel élesen szembenáll a nemzetközi szakfolyóiratok gyakorlata: az ott megjelent cikkek általában a képzett nyelvészeknek szólnak.

Léteznek persze magyar folyóiratok is — például a *Magyar Fonetikai Füzetek* —, amelyek egy szűkebb témakör specialistáihoz szólnak. Teljességgel hiányzik azonban az olyan folyóirat, mint pl. a *Language*, amely nem a művelt nagyközönséghez, hanem a művelt nyelvészhez szól. Az *Orvosi Hetilap* számára talán követelmény az, hogy a biológianárok megértsék? Sőt, még abban sem vagyunk biztosak, hogy az urológiai tárgyú cikkeket a kardiológusok külön felkészülés nélkül követni tudják.

Tolcsvay Nagy Gábor cikkét is az tette számunkra különösen érdekessé, hogy a szerző szemmel láthatólag

úgy gondolja, hogy az a fajta nyelvészkedés, amelyet például a „Hogy intonál a magyar?” képvisel, ugyanannak a nyelvtudománynak a része, mint amelyet az „A nyelvész mindig jól ír?” művel. Szemünkre hányt, hogy az általunk használt fogalmak egy jó részét nem definiáljuk, és így a cikk számára érthetetlen. Az orvosi vagy a számítógépes szaknyelv elfajzásáról értekezve valószínűleg nem jutna eszébe, hogy a szerzőknek ugyanezt felrója, hiszen jól tudja, hogy nem orvos és nem számítógépes szakember.

A nyelvészet elérte azt a fejlettségi fokot, ahol az egyes részterületek művelői már nem feltétlenül értik meg egymást: a nyelvtudomány visszavonhatatlanul részekre hasadt. Azokban a tudományokban (például a matematikában, a biológiában vagy az orvostudományban), ahol ez már régen megtörtént, minden részterület kialakította a saját publikációs normáit. Ezek a normák természetesen azt is megszabják, hogy mi az, amit a szerző ismertnek tekinthet, és mi az, amit el kell magyaráznia. Így van ez a nemzetközi nyelvtudományban is. Ezért Magyarországon csak azon az áron lehet tovább táplálni a nyelvtudomány egységességének illúzióját, hogy elutasítjuk a nemzetközi normákat.

Látható tehát, hogy nem egyszerű stiláris kérdésről van szó, hanem olyan problémáról, amellyel a magyar nyelvtudomány egészének szembe kell néznie. Az a kérdés, hogy megrekedünk-e a provinciális, ismeretterjesztő színvonalú tudományosságnál, vagy felzárkózunk a nemzetközi élvonalhoz. Úgy véljük, hogy itt a magyar nyelvtudomány sorskérdéséről van szó.

3.2. Hogy nyelvészkedik a magyar?

Cikkünkben részletesen kimutattuk, hogy a nyelvészetben a magyar és a nemzetközi tudományos mérce nagyon különböző. Mindaddig magától értetődőnek tekintettük, hogy ez így nincs rendjén, hiszen a tudományok többségében nincs külön magyar és külön nemzetközi norma. Vannak azonban más vélemények is. Ilyet képvisel — igen pregnánsan — Deme (1988) is:

„A mikrotársadalmi kötöttségű és érdekű, azaz magyar nyelvészeti tárgyú, belsően magyar nyelvészeti szemléletű és a magyar nyelvi-nyelvészeti kultúra ügyét szolgáló munkálgatás nemcsak hogy kimenőben van a divatból, hanem kiszorulóban a tudomány hazai nómenklatúrájából. Fokozatosan a magyar nyelvészeti előzményeket — sőt sokszor magát a magyar nyelvet-nyelvhasználatot — alig vagy egyáltalán nem ismerő, pusztán a saját familiáris szintű nyelvhasználatuk adta ‚kompetenciájukra‘ támaszkodó fiatalok, középkorúak és idősebbek veszik kézbe a magyar nyelv és nyelvészet sorsának irányítását, akiknek számára a magyar nyelv az általános emberi nyelvnek csupán az egyik, nem is kitüntetett, felszíni megjelenési formája, nem pedig a magyar mikrotársadalomnak egész anyagi és szellemi életét átfogó — s bizony értő tanulmányozást és féltő gondozást kívánó — kommunikációs eszköze. [. . .]

Nemegyszer hallani felelős beosztású nyelvészekről ma: a magyar nyelvészetnek azt kell csinálnia, amit a világban csinálnak. [. . .] Úgy vélem: nemzetközileg is az volna a feladatunk, hogy sajátos nyelvünk sajátos jellegéből fogjunk meg minél többet, ezzel járulva hozzá ‚a‘ nyelv jobb megismeréséhez. Ám ezt a feladatot, vagyis nyelvünk szerkezetének, a többihez való hasonlóságának s a többtől való különbözőségének vizsgálatát bárhol végezheti bárki, aki tud vagy megtanul magyarul (ahogy nálunk a szlavisztikának, romanisztikának, orientalisztikának és egyéb isztikáknak szép eredményei vannak). — Számunkra a tömeges és mindennapos használati szint szemmel tartása — és fejlődésének segítése — az a saját és sajátos feladat, amelyet senki a világon helyettünk el nem végezhet.

[. . .] történelmi felelőssége (volna) a vezetőknek arra törekedni, hogy szakmánk jövője ne a tőlünk idegen divatok burjánzása felé kanyarodjék, hanem a nyelviség, a funkcionalitás és a mikrotársadalmiság egyenes vonalán épüljön tovább.”

Meggyőződésünk, hogy a nem egyetemes, „belsően magyar” nyelvészetnek nincs létjogosultsága. Való igaz, hogy a matematika vagy a természettudományok egyetemesek, a magyar nyelvtudomány viszont elsősorban a magyar nyelvvel foglalkozik. Igen ám, de ez nem elégséges egy sajátságosan magyar nyelvészeti stílus létjogosultságának igazolására, ahogy a nemzeti történelmek létezése sem elégséges alap arra, hogy egyes országok megteremtsék a maguk sajátságos történettudományi stílusát. Az ilyesfajta nacionalista áltudományosság ellen a kis népek csak egyetlen módon, az egyetemes, objektív tudományosság fegyverével védekezhetnek.

Reméljük, hogy a nyelvészek zöme ebben a kérdésben nem Deme Lászlóval, hanem Bárczi Gézával (1961:62–115) ért egyet, aki (egyébként éppen a magyar irodalmi nyelv védelme kapcsán) a következőket írja:

„Azonkívül, ha a magyarság élni akar, nem szakíthatja ki magát Európa kultúrájából, nem szigetelődhetik el a földrészünket át-meg átszövő eszmeáramlatoktól. Az a hihetetlenül nagyszámú és erős szál, mely ma az egész emberiséget, még szorosabban az európai embereket összekapcsolja, nem szakadhat el a mi határainkon, mert ezzel egyszersmind életünk fonala is elszakadna.”

Végezetül szeretnénk még néhány szót szólni arról, miért tartjuk olyan fontosnak, hogy a magyar szakirodalom is a nemzetközileg elfogadott mércét tartsa szem előtt. Nyilvánvaló, hogy ez elsősorban nem a külföldi, hanem a magyar nyelvésztársadalom érdeke. Ha azt akarjuk, hogy ezt a tudományt egyetemünkön magyar nyelven lehessen oktatni, akkor szükségünk van magas színvonalú magyar szakirodalomra és szigorú követelményeket támogató magyar publikációs lehetőségekre. Nem tartható fenn az az állapot, hogy az oktatás nyelve kizárólag a magyar, míg a tudományos kommunikáció elsősorban az angol és a német. Ez az oktatás és a kutatás még élesebb különválásához vezet, pedig mindannyiunk számára az lenne a kívánatos, ha ezek egyre szorosabban összefonódnának.

Köszönetnyilvánítás

Cikkünk megírásához számos hasznos észrevétellel és tanáccsal járult hozzá Bródy Mihály, Komlósy András, Kontra Miklós és Szabolcsi Anna — segítségüket ez úton is köszönjük. A cikkben természetesen nem az ő véleményüket igyekeztünk leírni, hanem a sajátunkat.

Kornai András

*Department of Linguistics, Stanford University, Stanford és MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest
Kálmán László*

MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest

Irodalom

- Bárczi G. 1961. *Stilisztikai tanulmányok*. Budapest.
- Benkő L. 1988. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Budapest.
- Clark, H. és E. Clark. 1977. *Psychology and Language*. Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Deme L. 1988. „Nyelviség, funkcionális, mikrotársadalmiság”. *Mny* **84**, 385–393.
- Hudson, R.A. 1980. *Sociolinguistics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kálmán L. és Kornai A. 1985. „Hogy intonál a magyar?”. *NyK* **87**, 293–310.
- Kenstowicz, M. és C. Kisseberth. 1979. *Generative Phonology*. Academic Press, New York.
- King, R. 1969. *Historical Linguistics and Generative Grammar*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Kornai A. és Kálmán L. 1989. „Hungarian sentence intonation”. In: Harry van der Hulst and Norval Smith (szerk.): *Autosegmental Studies on Pitch Accent*. Foris, Dordrecht. 183–195.
- Ladefoged, P. 1975. *A Course in Phonetics*. Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Lyons, J. 1977. *Semantics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pete I. 1983. „Az igeszemlélet, a cselekvés megvalósulásának foka, a cselekvés módja és minősége a magyar nyelvben”. *Mny* **79**, 137–149.
- Scalise, S. 1984. *Generative Morphology*. Foris, Dordrecht.
- Tolcsvay Nagy G. 1989. „A nyelvész mindig jól ír?”. In: Bíró Á. (szerk.): *Szaknyelvi divatok*. Gondolat, Budapest. 201–209.